

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMMISSION POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

RECUEIL DE L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

7

REDACTEUR MILORAD EKMEČIĆ

BELGRADE 2012

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДБОР ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

7

УРЕДНИК МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

БЕОГРАД 2012

ЧЛАНОВИ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

СВЕТОЗАР КОЉЕВИЋ

ДУШАН БЕРИЋ

ЂОРЂЕ МИКИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИОНОГ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ВЛАДИМИР СТОЈАНЧЕВИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

РАДОШ ЉУШИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

СЕКРЕТАР

ЉИЉАНА ПЕРОВИЋ

Примљено на IX скупу Одељења историјских наука, од 30. новембра 2011, на основу позитивних мишљења рецензената посебно датих за сваки рад

АМБЛЕМ: ЗАПОН ЗАХУМСКОГ КНЕЗА ПЕТРА,
13. ВЕК

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ISSN 0354-9461

НАСЛОВНА СТРАНА: ДРАГАН ТОДОРОВИЋ

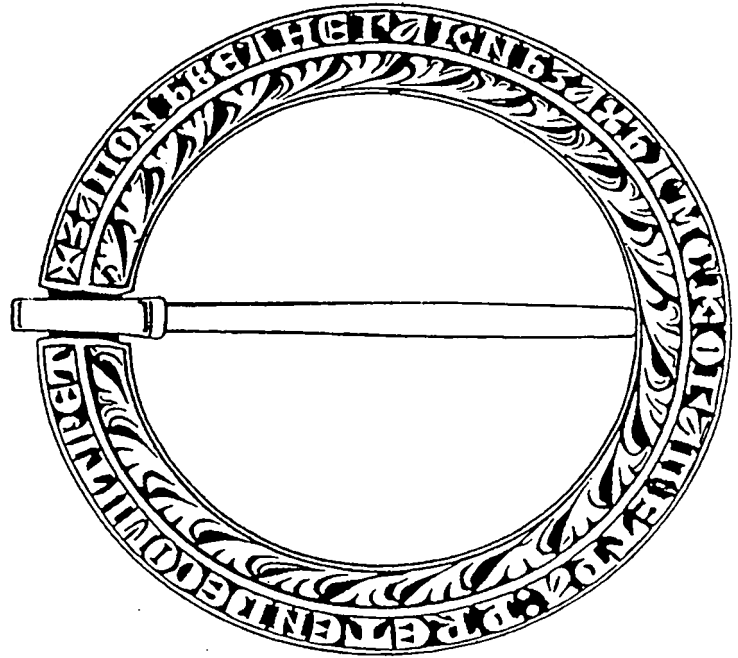
ЛЕКТОР: НЕВЕНКА ГОШИЋ

КОРЕКТОР: ВЕСНА ШУБИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: МИРА ЗЕБИЋ

ШТАМПА: ШТАМПARIЈА СРПСКЕ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

САДРЖАЈ – TABLE DES MATIERES

<i>Ђуро Тошић</i>	Прилог познавању <i>монашења</i> становништва из средњовјековне Босне	1
<i>Djuro Tošić</i>	Contribution to the Knowledge of the Ordainment in Mediaeval Bosnia	28
<i>Аранђел Смиљанић</i>	Хумски жупан Познан Пурчић	29
<i>Arandjel Smiljanić</i>	District Prefect of Hum – Poznan Purčić	35
<i>Борис Бабић</i>	Византијски извори о становништву и црквеним приликама у средњовјековној Босни	37
<i>Boris Babić</i>	Bizantine Sources on Population and Church in Mediaeval Bosnia	48
<i>Срђан Рудић</i>	Петар Павловић – Војвода Хумски и Крајине	49
<i>Srdjan Rudić</i>	Petar Pavlović – Duke of Hum and Krajina	60
<i>Видан Николић</i>	Трагови средњовековног занимања <i>Крамар</i> у топонимији Босне и Херцеговине	61
<i>Видан Николич</i>	Следе средневековой профессии „крамар“ в топонимии Боснии и Герцеговины	74
<i>Миленко Јахура</i>	Пребиловци – насеље и породице	75
<i>Milenko Jahura</i>	Prebilovci – Settlements and Families	109
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Повеља сарајевског (дабробосанског) митрополита Пајсија о праву на сакупљање милостиње за манастир Хиландар	111
<i>Dušica M. Stojković</i>	The Charter of the Metropolitan of Sarajevo (Dabrobosanski) Pajsije on the Right to Gather Charity for the Monastery Hilandar	119
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Препис царског берата о правима чувара барутане тврђаве Јајце из 1709. године	121
<i>Mirjana O. Marinković</i>	Transcription of the Imperial <i>Berat</i> on the Rights of the Keepers of the Powder-Magazine in Jajce from 1709	133
<i>Брајислав Теиновић</i>	Европска историја на позорници устанака у Босни и Херцеговини 1804–1882.	135
<i>Bratislav Teinović</i>	European Powers Towards the Uprisings in Bosnia and Herzegovina 1804–1882	150

<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Gleb Ivanovich Uspenskii: Pis'ma iz Srbije, Letters from Serbia 1876–1877	151
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Глеб Иванович Успенски: Писма из Србије	161
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Српско-хрватско путујуће позориште Фотија Ж. Иличића	163
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Serbo-Croatian Travelling Theater Company of Fotije Ž. Iličić	172
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Three Imperial Memoranda: Cultural Policies in Bosnia-Herzegovina in the aftermath of the Berlin Peace Treaty	173
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Три царска меморандума: Просветна и верска политика у Босни и Херцеговини после Берлинског мировног уговора	189
<i>Ненад Урић</i>	Прилог за повест породице Глигорија Јефтановића у турско доба	191
<i>Nenad Urić</i>	Contribution to the History of the Family of Gligorije Jeftanović in Turkish Period	237
<i>Боривоје Милошевић</i>	Свештенство Босанске Крајине у устанку 1875–1878. године	239
<i>Borivoje Milošević</i>	Clergy of Bosanska Krajina in the Uprising of 1875–1878	255
<i>Александар Растовић</i>	Један опис Босне и Херцеговине Вилијема Милера из 1898. године	257
<i>Aleksandar Rastović</i>	Description of Bosnia and Herzegovina Published in 1898 by William Miller	265
<i>Драга Масиловић</i>	Др Никола Стојановић између српства и југословенства	267
<i>Draga Mastilović</i>	Dr Nikola Stojanović between Serbia and Yugoslavia	299
<i>Ђорђе Микић</i>	Босански Устав – „Штатут“ из 1910.	301
<i>Djordje Mikić</i>	Bosnian Constitution – “Statut” of 1910 (First Politics)	319
<i>Горан Латиновић</i>	Територијална организација Српске православне цркве у Босанској Крајини (1900–2010)	321
<i>Goran Latinović</i>	Territorial Organization of the Serbian Orthodox Church in Bosanska Krajina (1900–2010)	333
<i>Драган Шућур</i>	Бањалучка епархија од 1953. до 1961. године	335
<i>Dragan Šućur</i>	The Diocese of Banjaluka (1953–1961)	382
<i>Миле Станић</i>	Списак Хрвата и муслимана који су учествовали у одвођењу и убијању Срба у Мостару и околини	383
<i>Mile Stanić</i>	The List of the Croats and Muslims who Participated in Taking Away and Killing of the Serbs in Mostar and the Surroundings	399
<i>В. А. Артамонов</i>	Србы и Турецко-Русская война 1710–1713 г. (К 300-летию русско-сербского боевого содружества)	401
<i>В. А. Артамонов</i>	Срби и турско-руски рат 1710–1713. године (Поводом 300-годишњице руско-српског војног савезништва)	417

ПОВЕЉА САРАЈЕВСКОГ (ДАБРОБОСАНСКОГ) МИТРОПОЛИТА ПАЈСИЈА О ПРАВУ НА САКУПЉАЊЕ МИЛОСТИЊЕ ЗА МАНАСТИР ХИЛАНДАР*

НЕДЕЉКО В. РАДОСАВЉЕВИЋ
ДУШИЦА М. СТОЈКОВИЋ

Апстракт. – У раду је приређен и објављен документ у дипломатичкој форми повеље, који је хиландарским монасима издао сарајевски (дабробосански) митрополит Пајсије. Документ је издат 20. (31) октобра 1794. Њиме се проигуману Авксентију и јеромонаху Партенију одобрава да за манастир Хиландар, оптерећен наметима и дуговима, прикупљају милостињу на подручју Сарајевске митрополије, док се верници позивају да им у томе помогну колико могу. Ова исправа писана је двојезично, на грчком и црквенословенском језику, који садржи и елементе српског народног говора. Када је реч о црквенословенском делу, текст документа је транскрибован на савремени српски правопис, али је очуван језички израз на коме је настао. Повеља је палеографски и дипломатички описана.

Кључне речи. – Повеља, Сарајевска митрополија, Хиландар, монаси, прилози.

У заоставштини Ђорђа Сп. Радојичића, која се налази у Библиотеци Одсека за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду, чувају се микрофилмови који садрже снимке докумената из манастира Хиландар, који су делом необјављени и непознати научној јавности. Сви микрофилмови из ове збирке су позитиви.

Један од докумената који је значајан како за историју Сарајевске (Дабробосанске) митрополије, тако и за истраживање односа њених архијереја са манастиром Хиландар, свакако је и повеља коју је сарајевски митрополит Пајсије дао хиландарском проигуману Авксентију 20. (31) октобра 1794. године. Документ се налази на микрофилму број 78, под бројем 24.¹

Сарајевски митрополит Пајсије, по народности Грк, именован је на ту дужност од Светог синода Васељенске патријаршије. У берату којим је од султана Абдул Хамида I потврђен на том положају 28. мар-

¹ Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије: *Европа и Срби (1804–1918): иодстицаји и искушења европске Модерне* (Ев. Бр. 177031), који се реализује у Историјском институту у Београду, под руководством др Славенка Терзића, научног саветника.

1 Љубазношћу госпође Драгославе Јевремовић, библиотекарке Семинарске библиотеке Одсека за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду омогућен нам је увид у ову драгоцену грађу, на чему јој се овом приликом захваљујемо.

та 1780, наводи се да му је његов претходник, митрополит Кирил, *добровољно уступио епархију*.² На челу Сарајевске митрополије Пајсије је био у осетљивом времену отварања Источног питања и покушаја хришћанских сила, пре свега Хабзбуршке монархије, да придобије православно и римокатоличко становништво Босанског ејалета за устаничку акцију уколико дође до рата против Османског царства.

Митрополит је, међутим, био дужан да на Порти штити вернике како од незаконитих поступака локалних власти, тако и од позива на устаничке подухвате који због концентрације османске војске на том простору нису могли успети, а довели би до снажне одмазде према хришћанском становништву. У том сложеном оквиру он је морао да нађе и заједнички језик са економски моћном сарајевском православно црквеном општином и потврди њене повластице, као што су то чинили и његови претходници.

У време последњег хабзбуршко-османског рата, када је и на територији Босанског пашалука хабзбуршка војска покушала да формира *фрајкоре*, добровољачке јединице састављене од локалног хришћанског становништва,³ митрополит Пајсије остао је у повереној епархији и наставио да у тешким околностима врши своју мисију. Како су пред османским властима архијереји били одговорни за лојално држање верника, није искључено да је у то време можда био и притворен у Травнику, и да је прокламацијама позивао вернике да остану мирни и одани државним властима.⁴

Када је реч о митрополитовом односу са сарајевском црквеном општином, они су у почетку били лошији, јер је њен аутономни статут начелно био супротан правима која су имали митрополити. Владислав Скарин наводи да су се сарајевски хришћани 25. априла 1785. жалили на митрополита да је *ишражио од народа ви-*

2 С. Кемура, В. Ђоровић, *Прилози за хисторију Православне цркве у Босни и Херцеговини у XVIII и XIX стољећу*, Гласник Земаљског музеја у Сарајеву 24 (1912), док. 7, 422.

3 Босански фрајкори формиран су под командом пуковника Јована Ковачевића и потпуковника Филипа Вукасовића. Ове формације, далеко малобројније него сличне настале на простору Београдског пашалука, распуштене су након Свиштовског мира између Хабзбуршке монархије и Османског царства, склопљеног 4. августа 1791. В. Чубриловић, *Босански фрајкори у аустриско-турском рату 1788–1791*, Братство 27 (1933), 4–6, 8.

4 У време ратова или устанака против османске власти, била је устаљена пракса да се најугледнији представници православног хришћанског милета, посебно верски великодостојници, хапсе, да им се изнуђује новац и да под надзором пишу прокламације верницима да остану мирни и одани султану. Најтежи пример примене таквих мера било је вешање патријарха и убиство више архијереја, уз погром грчке заједнице у Цариграду у време Грчког устанка 1821. У Босанском ејалету те мере су више пута примењиване и од стране власти, и од муслиманских побуњеника који су успевали да кратко овладају његовом територијом. Н. Радосављевић, *Вести о Православној цркви у Босанском пашалуку у извештајима кнезу Милошу из Ужичке нахије и Ужичкој окружја (1816–1839)*, ЗМСЗИ 74 (2007), 105–116. Могуће је да је на сличан начин у време последњег хабзбуршко-османског рата тако поступљено и са митрополитом Пајсијем, тим пре јер се београдски митрополит Јеремија Папазоглу отворено ставио у службу хабзбуршке пропаганде која је Србе позивала на устанак. Исти, *Православна црква у Београдском пашалуку 1766–1831, управа Васељенске патријаршије*, Београд 2007, 178–179.

ше прихода неїо шїїо је било одређено њо берашу. Иако се не помиње његово име, то је могао бити само митрополит Пајсије. На ову жалбу из Цариграда је као одговор стигао ферман у коме се тачно наводи које дажбине и у ком износу митрополит може захтевати.⁵ На основу датих података, међутим, не може се са сигурношћу реконструисати ток ових догађаја, јер је могуће да је митрополит или потраживао неке дугове, или је сматрао да полаже право и на део општинске имовине пошто још увек није потврдио њен статут. Међутим, односи митрополита Пајсија и сарајевске црквене општине постали су знатно бољи након што је, на захтев епитропа и угледних грађана, успео да издејствује ферман којим се дозвољава обнова цркве која је изгорела у пожару 1. јула 1788.⁶ Молба грађана Сарајева митрополиту Пајсију, којом се тражи помоћ у добијању дозволе за обнову цркве, написана је 6. (17) јануара 1793. Радови су завршени децембра те године, а у знак захвалности одлучено је да се име митрополита Пајсија увек помиње у литургији која се у сарајевској цркви служи.⁷

На челу Сарајевске митрополије Пајсије је остао до смрти 1802. У сицилу Цареве џамије у Сарајеву сачуван је препис берата од 13. новембра 1802⁸, у коме се наводи да је митрополит умро, и да је народ замолио да се именује његов наследник. Свети синод Васељенске патријаршије је на његово место изабрао и султану препоручио митрополита Калиника. Султан Селим III је тај избор потврдио и новом митрополиту издао уобичајени берат.⁹

Поменута повеља коју је митрополит Пајсије издао хиландарском проигуману Авксентију о праву да заједно са другим монасима тог манастира сакупља милостињу, у дипломатичком погледу највише одговара свештеничким синђелијама или сведетељствима (сведочанствима) о рукоположењу у свештенички чин. У њој, он се, као што је било уобичајено, обраћа *еџиџројима, свешџенсџиву, сџарџима, кнезовима и свим хришћанима* у епархији, којима препоручује да хиландарске монахе прихвате и помогну им у њиховој мисији.

Међутим, форма повеље и њен садржај чине је занимљивијом од сличних докумената издаваних у том времену. Њене спољашње одлике нису сасвим карактеристичне за простор на коме је настала. Архијереји грчког порекла у епархијама које су, попут Сарајевске митрополије, биле готово искључиво словенске, су морали да имају писаре који су знали грчки, црквенословенски, али и турски језик. Како такав спој није увек било могуће наћи у једној личности, у канцеларијама је радило и више писара. Комуникација митрополита са патријаршијским центром у Цариграду се крајем 18. века одвијала на грчком, са централним и локалним османским властима на турском,

5 В. Скарић, *Српски њравославни народ и црква у Сарајеву у 17. и 18. вијеку*, Издана дјела II, Сарајево 1985, 46.

6 Пожар је избио у кући једног јеврејског трговца и брзо се ширио градом, јер је највећи број млађих и способних мушкараца који су могли спречити његово ширење био мобилисан у војску. Исто, 47, 154.

7 Исто, 48, 154.

8 По Грегоријанском календару.

9 С. Кемура, В. Ђоровић, *нав. дело*, док. 10, 426.

а са домаћим словенским свештенством и верницима на црквено-словенском језику са примесама народног говора, који је временом постајао све заступљенији. На црквенословенском су издаване свештеничке синђелије, сведочанства, окружнице, и друга акта која су се односила на унутрашње епархијске послове. Међутим, ова повеља дата хиландарском проигуману Авксентију написана је двостубачно, упоредо на грчком (катареуса) и црквенословенском језику. Грчки текст налази се на левој страни, и на средини је делимично оштећен, док је црквенословенски писан на десној страни, и добро је очуван и читљив. Титулација митрополита, која је написана изнад обе половине текста, је на црквенословенском, док је печат који се налази у дну текста недовољно јасан. Димензије ове повеље не могу се утврдити, јер се ради о снимку на микрофилму. Извесно, је, међутим, да се радило о листу већег формата који је у то време био заступљен (обично димензија 39 x 24 cm), и да оба текста, и грчки и црквенословенски, заузимају по половину.

Већ је напоменуто да овом дипломатичком исправом сарајевски митрополит Пајсије допушта хиландарском проигуману Авксентију да по његовој епархији прикупља милостињу за Хиландарски манастир, који назива *царском и њајријаршијском лавром*, и за који наводи да је оптерећен разним дажбинама и дугом. Митрополит се у повељи обраћа и верницима, позивајући их да проигуману Авксентију и јеромонаху Партенију изађу у сусрет, буду им од помоћи, и помогну манастир Хиландар колико могу. Одговоран према својој дужности, са већ изграђеним угледом у локалној хришћанској заједници, он је одмах препознао колики је углед код Срба имао манастир Хиландар. Како без дозволе надлежног архијереја монаси из манастира изван епархије нису могли да се крећу по њој и сакупљају милостињу, било је неопходно да им и митрополит Пајсије да потврду којом се то дозвољава, што је овом повељом и учињено. Исто тако, управо на основу свести о угледу Хиландара у српском друштву, он је одобрио проигуману Авксентију да носи епитрахил, свети водицу и исповеда вернике, практично да чинодејствује као и духовна лица у свештеничком чину из његове епархије, што се дешавало врло ретко.

У време настанка ове повеље, хиландарско братство састојало се претежно од Бугара и Срба, али је у њему било и Грка. Био је то манастир у коме је негована српска средњовековна традиција, али и место где је настала прва бугарска историја коју је написао један Бугарин, Пајсије Хиландарски.¹⁰ Пракса да се широм Балканског полуострва из светогорских манастира, па и из Јерусалимске патријаршије, шаљу способни и покретљиви монаси са великим угледом ради прикупљања прилога за своје манастире (*ѡаксидиоѡи*), била је карактеристична и за Хиландар. Крајем 18. и почетком 19. века Хиландараца је било по целом Балкану, а нарочито по словенским земљама.

¹⁰ Пајсије Хиландарски био је пореклом из Разлога, са подручја које је припадало Пећкој патријаршији. Године 1762. написао је своје познато дело *История славянобългарская*, и тако постао родоначелник бугарског националног препорода (възраждане). Грађу за своје дело нашао је и у ризницама Карловачке митрополије. О. Тодорова, *Паисий Хиландарски, Кой кой е сред българите*, Софија 2000, 200–202.

Ти хиландарски монаси су, скоро по правилу, били словенског порекла, јер би се у супротном тешко споразумевали са локалним свештенством и верницима, а мисија би им била знатно отежана. Словенског порекла су, готово сигурно, били и проигуман Авксентије и јеромонах Партеније, који се у овом документу помињу, али о њима нема никаквих других информација. Како се у самој повељи наводи и Авксентијево право да исповеда вернике, подразумевало се да то чини на њиховом језику, што је још један посредни, али значајан доказ када је о његовом пореклу реч. Зато остаје недовољно јасно из којих разлога је ова повеља писана двојезично? Број Грка на подручју Сарајевске митрополије био је мали, и сведен на сарајевску трговачку чаршију у којој су такође потпуно преовлађивали Срби, па ни то не би могао бити повод да се пише двојезично. Исто тако, сем најужег митрополитовог окружења, у црквеној структури није било Грка, а и њихови викарни епископи најчешће су били српске народности, па и тај разлог није могао бити одлучујући. Да је у питању комуникација са османским властима, поред црквенословенског би био текст на османскотурском, а не грчком језику. Разлог за то не може се, дакле, сасвим јасно утврдити. Могуће је да су хиландарски монаси по повратку добијену повељу требали да предају старешини манастира, и тиме пред целокупном Светогорском монашком заједницом докажу која је била сврха њиховог путовања. Међутим, ни то не би могао бити основни разлог, јер су и хиландарски архимандрити били словенског порекла, а у Хиландарском архиву чувају се бројна документа на црквенословенском језику која управо регулишу права монаха који су прикупљали прилоге у словенским областима, а посебно на простору српске устаничке државе 1804–1813. Али, с обзиром на то да су монаси са прикупљеним даровима и прилозима у новцу путовали и кроз друге митрополије до свог манастира Хиландара, двојезични документ можда је могао служити и као потврда на основу које су други архијереји могли да се увере у веродостојност информација које су им они давали о свом кретању и пословима, јер је било и калуђера који су се широм Балканског полуострва кретали без дозволе.

Ова повеља не говори само о томе какав је био однос митрополита Пајсија према хиландарским монасима у његовој епархији, већ сведочи и о вековима устаљеном поретку у Васељенској патријаршији. У црквеним пословима власт митрополита у епархији била је потпуна, и он је одлучивао да ли се по њој могу кретати монаси са стране и са којим циљем, при чему је, у случају отпора, имао право да тражи помоћ од државних власти да их у томе спречи. У конкретном случају, проигуману Авксентију је, сем прикупљања прилога за манастир Хиландар допуштено да, као угледан духовник, свети водицу и исповеда вернике, али му није одређено никакво новчано издржавање, нити је привремено добио неку парохију.

У даљем тексту поменута повеља дата је у целини. Када је реч о црквенословенском тексту извршена је његова транскрипција на савремени српски правопис, али је потпуно сачуван оригиналан језик документа. Словни знаци, који су изостављени због тада уобичајеног скраћеног писања са титлама, дати су у угластим заградама. На исти начин означена су и места која није било могуће ишчитати, с тим што је на то указано у пропратном научном апарату. У напоменама је указано и на значење мало познатих речи, које су се ређе

користиле и у време настанка документа. И грчки део повеље, чији је садржај исти као и црквенословенски, дат је у целини. На крају, приложен је и њен снимак. Поменута повеља митрополита Пајсија је драгоцен извор за даља проучавања историје Сарајевске митрополије, тада највеће и најзначајније од свих епархија угашене Пећке патријаршије.

САДРЖАЈ ПОВЕЉЕ

Сарајево, 20. (31) октобра 1794; Сарајевски (дабробосански) митрополиј Пајсије одобрава хиландарским јеромонасима Авксентију и Партенију да прикупиљају милостињу за свој манастир. Јеромонаху Авксентију одобрено је и вршење свештеничке делатности.

Црквенословенски текст

Пајсиј, милос[тију] Б[о]ж[ијеју] митрополит дабробосанскиј и сарајевачкиј

Че[с]тнејиши епитропи нашеја с[вја]тејишија Митрополији, бл[а]гоговејнејиши¹¹ јереји појушти во всех селах находјаштихсја во всјаком нашеја епархији кадилуке, требуеми старци и књази и прочиј, вси благословени хр[и]стијани епархији сеја, чада от Г[оспо]де возљубљенаја, благодат вам и мир от Б[о]га, от нас мол[и]тва, бл[а]гословеније и проштеније. И ведомо да буде вам что сего приносјаи нашего писанија, преподобнејиши¹² проигумен во јеромонасех, кир Авксентиј от цар[с]кија и патријархијскија лаври Хиландара, суштија во стоји [в] Горе Атонскеј, посилаетсја со синодијеју својеју во јеромонасех кир Партенијем от онде суштих оцев [...] ¹³ во благочестивим хр[и]стијаном дља¹⁴ мил[ос]ти и помошти. Воспримите убо¹⁵ јего м[и]л[ос]тиво и усердно, стецитесја и помозите јему словом¹⁶ и делом, и м[и]л[ос]тињу подавајте јему кийждо¹⁷ јакоже¹⁸ Б[о]гом наставитсја јако да Б[о]гоугоднеју м[и]л[ос]ијеју вашеју сеју помјанутаја всечестнаја лавра возможет помостествитисја и противостати тјажким дајанијам и долгом. В[ие] же восприемете множајшија мзди¹⁹ от Б[о]га, јегоже бл[а]годат и м[илос]т с м[ол]и[тво]ју и благословенијем нашим буди со всеми вами. 1794, октоврија 20. у Сарајеву.

11 Благословѣнный (црквенословенски) – побожни. С. Петковић, *Речник црквенословенскога језика*, Београд 2002, 12.

12 Преподобный (црквенословенски) – у дословном преводу *свѣши*. Преподобним су називани монаси подвижници који су углавном живели далеко од света по пустињама, пећинама (пештерско монаштво), који су као духовници и исповедници уживали велики углед. Исто, 182.

13 Нечитко.

14 Для – за. Реч која се у оваквим црквенословенским исправама ретко среће, очигледно проистекла из руског народног језика.

15 Оубо (црквенословенски) – дакле; онда. С. Петковић, *нав. дело*, 286.

16 Речју.

17 Кийждо (црквенословенски) – сваку; свака, свако. С. Петковић, *нав. дело*, 97.

18 Јакоже (црквенословенски) – као што. *Исто*, 349.

19 Мзда (црквенословенски) – реч са више значења. У овом случају плата, награда. *Исто*, 116.

Реченому проигумену кир Авксентију дадох власт епитрахиљ носити, водици с[ве]штати и примати помисл[и] хр[и]стијан благаговејних приходјаштих к њему исповеданија ради.

Грчки ἰερεῖς

- 1) Ετίμιω [.....]²⁰ ἐπίτροπος τῆς καθ' ἡμῶν ἀγίῳ τῆς μητροπολέως, [.....]²¹ ἱερέως ὅτι
- 2) ἄλλονθες εἰς τα χωρία πάντων τῶν ἐν τη ἡμετέρα ἐπαρχία καζάδων
- 3) χέμομοι γέρονθες και κνεζίδες, και λοίποи πάνθες ἀλογημένοι χειζιάνοи
- 4) τῆς ἐπαρχιθαύτης, ξεκνά ἐν τῷ ἀγάπητα ἡμῶν, χάρας [...]²² ὑμῖν και εἶρηνη
- 5) παρα θεᾶ. παρ ἡμῶν δε ὄχη ἀλογία, και συγχωρηότης. γνωσόν ἔξω
- 6) ὑμῖν ὡς ο δ'παρόν ἐπεφέρων ἡμετέρον γράμμα ὀσιώτητα προηγούμενος
- 7) ἐν ἱερομονάχοις νυρ αὐξέντιος ὑπάρχου τῆς βασιλίνης και παριερχηνῆς
- 8) μονῆς του χιλανδάριου ἡγουμένης ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρι δ'ἄθωνος. ος ην πέμπελας
- 9) μελάλτης συνοικίας [...]²³ ἱερομονάχοις νυρ παρθένις παρά τῶν ἔνθος πατέρων
- 10) πρὸς ὑμητέρος φιλωσέβες χειζιάνοус χάραν ἔχευς και βοηθῆας. ἀποδεξαμένοι
- 11) τοινῶν αὐτὸν ἰλέως και ἀμενῶς σύνδρομος και βοηθήσατε αὐτῷ λάγῳ και ἔργῳ και
- 12) [...] ἐπίδοτε²⁴ αὐτῷ ἔπαζος ᾧσεα θεοῦ φωτόθη, ἵνα διά τις θεαρε[...]²⁵
- 13) [...] ἡμῶν²⁶ ἐλημοσήνης ταύτης, ἡμῖν ρηδ[...]σα²⁷ σεβάσμια μονή дуон[...]²⁸
- 14) [...] ²⁹ και ἀπαντα та βαρυτήта доγμάта και χρεῖ. ὑμητέρες δε
- 15) [...] ³⁰ πολλαπλασίονας οὐς μιθοῦς ἐν θεοῦ. οὐ ἡ χάρας και δ'ἔχεος μετά
- 16) της παρ'ημων αχης και αλογιας ην μετα παντων ημων.

20 Нечитко.

21 Нечитко.

22 Нечитко.

23 Нечитко.

24 Оштећено.

25 Нејасно.

26 Оштећено.

27 Нејасно.

28 Нејасно.

29 Оштећено.

30 Оштећено.

- 17) αφροδ οκτοβριου κ´
- 18) ὁ ἦνος προηγουμένω και αὐξενθέω δεδόναμον ἄδγαν ἐπιτραχήλιον
- 19) φέρουν ἀγιασμούς ἐντελέσθαι και δέχεσθαι λογισμούς τῶν μετ'ἄλλαβγας
- 20) προσέρχομενον αὐτῷ χειζιανῶν χάριν εξομολογήστος.

НЕДЕЉКО
В. РАДОСАВЉЕВИЋ
ДУШИЦА
М. СТОЈКОВИЋ

ПОВЕЉА МИТРОПОЛИТА ПАЈСИЈА ДАТА ХИЛАНДАРСКИМ МОНАСИМА 20. (31) ОКТОБРА 1794.
ЗАОСТАВШТИНА ЂОРЂА СП. РАДОЈИЧИЋА, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ НОВИ САД – ОДСЕК ЗА СРПСКУ
КЊИЖЕВНОСТ. МИКРОФИЛМ 78, ДОК. 24. ОРИГИНАЛ.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- С. Кемура, В. Ђоровић, *Прилози за хисторију Православне цркве у Босни и Херцеговини у XVIII и XIX столећу*, Гласник Земаљског музеја у Сарајеву 24 (1912), док. 7, 422; док. 10, 426.
- Кой кой е сред българите*, редактор И. Тодев, София 2000, 200–202.
- С. Петковић, *Речник црквенословенскога језика*, Београд 2002, 12, 97, 116, 182, 349.
- Н. Радосављевић, *Вести о Православној цркви у Босанском њашалуку у извештајима кнезу Милошу из Ужичке нахије и Ужичкој окружја (1816–1839)*, Зборник Матице српске за историју 74 (2007), 105–116.
- Исти, *Православна црква у Београдском њашалуку 1766–1831, ујрава Васељенске њашријарије*, Београд 2007, 178–179.
- В. Скарић, *Српски православни народ и црква у Сарајеву у 17. и 18. вијеку*, Издана дјела II, Сарајево 1985, 46–48, 154.
- В. Чубриловић, *Босански фрајкори у аустријско-шурском рајшу 1788–1791*, Братство 27 (1933), 4–6, 8.

THE CHARTER OF THE METROPOLITAN OF SARAJEVO
(DABROBOSANSKI) PAJSIJE ON THE RIGHT TO GATHER CHARITY
FOR THE MONASTERY HILANDAR

In the inheritance of Djordje Sp. Radojičić there are microfilms with less known material from the Archives of Hilandar. One of the documents which are important for the research of the history of the Archbishop's residence in Sarajevo is the Charter given to the higher prior (proiguman) Avksentije. The Charter grants the permission to collect contribution for the monastery Hilandar and the worshippers are called to help it out. This diplomatic document is characteristic for its bilingual text in Greek and Church-Slavonic which is very rare, bearing in mind that it was intended for the Orthodox clergy and the believers of the Archbishop's residence in Sarajevo who were almost all the Serbs. The causes for such bilinguality are not clear. The paper presents some assumptions on why the metropolitan Pajsije acted in this way. The document is presented in its entirety. Transcription of the text into contemporary Serbian orthography from Church-Slavonic was done on the occasion of its preparation for the publishing but the authenticity of the language of the document has been preserved.

Key words: Charter, Archbishop's residence in Sarajevo, Hilandar, monks, contribution.